

STRUKTURA OSÍDLENÍ ČESKÉ REPUBLIKY, MAĎARSKA, BELGIE, BAVORSKA A LOMBARDIE

Milan Körner

V souvislosti se současnými či budoucími pracemi na celorepublikové koncepci (Politika územního rozvoje ČR) může být užitečné srovnání osídlení ČR s dalšími evropskými zeměmi obdobné územní či populační velikosti.

Pro toto srovnání byly zvoleny Maďarsko, Belgie, Bavorsko (země SRN) a Lombardie (oblast Itálie). Maďarsko a Bavorsko mají nejen téměř stejný počet obyvatel (cca 10 mil.), ale i obdobnou rozlohu. Belgie a Lombardie mají též cca 10 mil. obyvatel, avšak jejich rozloha je výrazně menší. Oba regiony patří k nejvíce zalidněným oblastem Evropy. (Tab. č. 1)

Zalidnění Lombardie a Belgie je přibližně 3 x větší než ČR a Maďarska, zalidnění Bavorska je o více než polovinu vyšší než ČR a Maďarska.

Ve všech sledovaných územích je výrazná role hlavního města a jeho regionu. (Tab. č. 2)

S výjimkou Budapešti, která je ze sledovaných metropolí největší, se podíl hlavního města pohybuje většinou málo nad 10% obyvatel země. Výrazné rozdíly jsou však v podílech metropolitních regionů, kde Praha s cca 13% je výrazně nejslabší.

Regiony Bruselu a Mnichova se podílejí cca 17 resp. 19% a region Budapešti téměř 26% na celkovém počtu obyvatel země. V případě Bavorska však existuje další metropolitní region (nad 1 mil. obyvatel) – Nürnberg.

Tab. č. 3

Vzdálenost od hl. města v km	vzdál. 2. a 3. centra v km	město	počet obyv. v tis.	podíl na počtu v zemi v %	počet obyv. regionu v tis.	podíl na počtu v zemi v %	město v km ²
202	165	Brno	376	3,6	515	5,0	230
362		Ostrava	317	3,1	642	6,2	314
221	98	Debrecen	205	2,0	300	3,0	462
181		Miskolc	180	1,8	310	3,1	247
40	51	Antwerpen	456	4,4	580	5,6	
48		Gent	230	2,2	300	2,9	
166	140	Nürnberg	496	4,0	1 008	8,1	186
68		Augsburg	261	2,1	470	3,8	147
90	57	Brescia	193	2,1	350	3,8	93
39		Bergamo	113	1,2	210	2,3	40

Tab. č. 1

Země	počet obyv. v tis. *	rozloha v km ²	obyv./km ²	HDP-PPS/obyv. tis. EUR **	počet nižších správ. jednotek
ČR	10 230	78 864	129	14,3	14 krajů
Maďarsko	10 106	92 966	109	12,4	20 žup
Belgie	10 443	30 518	342	24,7	11 provincií
Bavorsko	12 445	70 548	173	26,7	7 krajů
Lombardie	9 281	23 872	389	30,0	11 provincií

* údaje k roku 2004, Belgie 2005
** 2002

Tab. č. 2

Město	počet obyv. v tis. *	podíl na počtu v zemi v %	počet obyv. regionu v tis.	podíl na počtu země	město	
					km ²	obyv. na km ²
Praha	1 165	11,4	1 388	13,6	496	2 349
Budapest	1 716	17,1	2 588	25,7	525	3 269
Brusel	1 006	9,6	1 774	17,0	161	6 248
München	1 241	10,0	2 355	18,9	310	4 004
Milano	1 165	12,6	4 074	43,9	182	6 401

* údaje k roku 2004, Belgie 2005

Extrémní je situace Milána, který představuje jeden z nejsilnějších evropských metropolitních regionů, kde podíl dosahuje cca 41 – 44% obyvatel oblasti (region Milána částečně přesahuje území Lombardie).

Významné jsou rozdíly ve velikosti území měst a tím i v počtu obyvatel

na km² (zalidnění). Praha vykazuje z tohoto pohledu výrazně nejnižší „využití“ území:

71% ve srovnání s Budapeští
57% ve srovnání s Mnichovem
37% ve srovnání s Brusellem
a 34% ve srovnání s Milánem

Anexe rozsáhlých částí příměstských území po roce 1970 je jednou z příčin slabého populačního potenciálu regionálního zázemí Prahy, ale i dalších velkých českých měst.

Zajímavé může být i srovnání druhého a třetího města/regionu (aglomerace). (Tab. č. 3).

Zde podílu nad 4% dosahují jen města Nürnberg a Antwerpen, která se přibližují velikosti 500 tis. obyvatel. Z hlediska regionu jednoznačně dominuje Nürnberg, který překračuje milionovou velikost (podíl přes 8%). Více než 6% se na populaci země podílí region Ostravy, a méně

Rozmístění aglomerací v jednotlivých zemích (oblastech)

Česká republika

Maďarsko

Lombardie

Belgie

Bavorsko

než 6% je podíl regionu Antwerpen. Vzhledem k dominanci hlavních měst a jejich regionů jsou podíly dalších měst (a jejich regionů) v Maďarsku a Lombardii velmi nízké.

Regionální dominance 2. a 3. center je do značné míry ovlivňována jejich vzdáleností od hlavního města i jejich vzdáleností vzájemnou. Bergamo je v podstatě součástí milánského metropolitního regionu. Velmi malé jsou vzdálenosti hlavních regionálních center v Belgii, jejich populační zázemí je však vzhledem k hustotě osídlení mimořádně vysoké (Gent cca 2,5 mil. obyvatel, Antwerpen 1,7 mil. obyvatel).

Z těchto center má nejvýznamnější makroregionální působnost Nürnberg, ovládající severní polovinu Bavorska a dále Brno, dominující území jižní Moravy.

Intenzivně urbanizovaná území a problematika jejich vymezování

Podstatná část aktivit v území je soustředěna na relativně malé části, kterou představují velká města a jejich „regionální“ zázemí. Obecně se jedná o aglomerace, v případě velkých měst – metropolí je většinou používán pojem metropolitní region, případně areál.

Přístupy k vymezování „urbanizovaných území“ jsou v zásadě tři:

- administrativní – souhrn územních jednotek nižšího řádu;
- geograficko-statistický – vycházející především z dojížděkové spjatosti;
- komplexní – zahrnující též kvalitativní parametry osídlení a dopravních sítí.

Použití různých přístupů pochopitelně znamená možnost více variant vymezení „prostorů koncentrace“. Měla by však být dodržena zásada, že hustota zalidnění a intenzita vazeb jsou v „urbanizovaném území“ výrazně vyšší (min. dvojnásobné) než je průměr země, resp. regionu.

Komplexní přístup byl použit při vymezování „prostorů koncentrace“ v rámci prací ke Koncepci územního rozvoje České republiky v roce 1992. Byl převzat i pro toto porovnání struk-

tury osídlení vybraných zemí (oblastí). V případě Bavorska bylo využito vymezení dle [4].

V následujícím textu a tabulkách jsou uvedeny základní charakteristiky největších patnácti metropolitních regionů, resp. aglomerací pěti srovnávaných zemí. Urbanizované areály nad 500 tis. obyv. jsou uváděny jako metropolitní regiony, ostatní jako aglomerace.

Řazení je dle populačního potenciálu metropolitního regionu, resp. aglomerace. Hodnoty nad 500 tisíc jsou převzaty z mezinárodních srovnávání zpracovávaných v celosvětovém záběru [2].

V tomto souboru není z českých metropolitních regionů zahrnuto Brno, neboť zřejmě v použité metodice nedosahuje uvedené minimální velikosti (chybí zde i jiné významné evropské metropole).

Z porovnání Prahy a Ostravy byla odvozena velikost brněnského regionu (mírně nad 500 tis. obyvatel). V dalších aglomeracích ČR byla použita korigovaná vymezení z dřívějších prací na osídlení ČR [8 – 10]. Ve srovnání s jinými evropskými aglomeracemi je toto vymezení širší. Dokladem toho jsou většinou výrazně nižší hodnoty zalidnění sledovaných aglomerací. Územní rozsah aglomerací (a měst) je uveden v případech, kde data byla dostupná. Na rozdíl od populačního potenciálu aglomerací, který lze přibližně vypočítat, v případě rozlohy území by odhady nebyly seriózní.

Ve většině sledovaných zemí dosahuje 15 nejvýznamnějších aglomerací regionálních center velikosti větší než 100 tisíc obyvatel (v Maďarsku je jedna výjimka, v Lombardii dvě).

V případě intenzivně osídleného území Belgie jsou 3 aglomerace slabší, jejich jádra jsou města nad 50 tisíc obyvatel.

Velmi specifická je Lombardie, kde v rámci milánského metropolitního regionu existují velká města s vlastními relativně silnými aglomeracemi (Monza, Busto Arsizio).

Ve většině případů správní centra (regionů, krajů apod.) patří mezi 15 nejvýznamnějších aglomerací v zemi, v Bavorsku je to všech 7. V ČR je jedinou výjimkou aglomerace Jihlavy, která zaujímá až 19. místo. V Maďarsku, které má 20 žup, jsou pochopitelně aglomerace některých správních center

velmi slabé. V Lombardii je v provincii Sondrio, stejnojmenné město velmi malým centrem (23 tisíc obyvatel), v Belgii je velmi malým centrem regionu Luxemburg Arlon (23 tis. obyvatel). Obě části Brabantska (valonská i vlámská) mají společné centrum Brussel.

Bavorsko (7 krajů)

V tomto území jsou dva silné metropolitní regiony München a Nürnberg, které ovládají téměř celé území a v podstatě si nekonkurují. Třetí nejvýznamnější aglomerace Augsburg leží relativně blízko (68 km) Mnichova. V západní části území dominuje velmi dobře dopravně položená „přeshraniční“ aglomerace Ulm/Neu Ulm (s těžištěm v sousedním Bádensku-Vürtenbersku).

V severozápadní části území dominuje aglomerace Würzburgu, v severní části území si do značné míry konkurují relativně srovnatelné (a blízké) aglomerace Bamberg a Bayreuth.

Nejvýznamnější aglomerací na Dunaji je Regensburg.

Aglomerace Ingolstadt, Landshut a Rosenheim mají vzhledem k blízkosti Mnichova omezený regionální význam.

Regionální centra nižšího řádu s určitým přeshraničním působením představují Hof (na severovýchodě) a Passau (na jihovýchodě).

Relativně autonomním centrem je Kempten na jihozápadě.

Severozápadní část území již spadá k blízkému Frankfurtského regionu.

Při hranicích s Českou republikou obdobně jako na druhé straně chybí silnější regionální centra. (Tab. č. 4)

Lombardie (11 provincií)

Území dominuje aglomerace Milána, jejíž populační potenciál je přibližně 3,5x větší než velmi úzce vymezeného hlavního města. Aglomerace přesahuje západním směrem do oblasti Piemonte (Novara) a zahrnuje i části okolních provincií. Druhou nejvýznamnější aglomerací je Brescia ovládající východní část Lombardie. Třetí aglomerací je Bergamo ovládající severovýchodní alpskou část oblasti. Vlastní město lze považovat za součást širšího regionu Milána.

Tab. č. 4

BAVORSKO		aglomerace			město			kraj
		tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	
1	München	2 355	1 934	1 218	1 241	310	4 004	Oberbayern
2	Nürnberg	1 017	1 560	652	496	186	2 667	Mittelfranken
3	Augsburg	470	1 040	452	261	147	1 776	Schwaben
4	Regensburg	230	683	337	145	81	1 790	Oberpfalz
5	Ulm/N.Ulm *	230	364	632	108	119	908	Schwaben
6	Würzburg	220	443	497	128	88	1 455	Unterfranken
7	Ingolstadt	180	603	299	118	133	887	Oberbayern
8	Bamberg	150	469	320	70	55	1 273	Oberfranken
9	Bayreuth	120	360	333	75	67	1 119	Oberfranken
10	Schweinfurt	120	384	313	55			Unterfranken
11	Landshut	115			60	66	909	Niederbayern
12	Kempten	110			62	63	984	Schwaben
13	Rosenheim	105			54	37	1 459	Oberbayern
14	Hof	105	430	244	53	58	914	Oberfranken
15	Passau **	100			50	70	714	Niederbayern

Poznámka: * jádro aglomerace leží ve spolkové zemi Bádensko-Vürtenbersko
 ** aglomerace zasahuje menší částí do Rakouska

Tab. č. 5

LOMBARDIE		aglomerace			město			provincie
		tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	
1	Milano	4 074			1 253	182	6 885	Milano
2	Brescia	350			193	93	2 075	Brescia
3	Monza*	230			120			Milano
4	Bergamo	210			113	40	2 825	Bergamo
5	Busto Arsizio **	200			80			Milano
6	Como	190			87	41	2 122	Como
7	Varese	170			86	59	1 458	Varese
8	Piacenza ***	150			109	135	807	Piacenza
9	Voghera	130			80			Pavia
10	Pavia	120			80	70	1 143	Pavia
11	Cremona	120			76	76	1 000	Cremona
12	Lecco	110			50	50	1 000	Lecco
13	Mantova	100			54	72	750	Mantova
14	Vigevano	90			60			Pavia
15	Lodi	90			43	44	977	Lodi

Poznámka: * součást aglomerace Milano
 ** součást aglomerace Milano – provincie Varese
 *** jádro aglomerace leží v oblasti Emilia Romagna
 Provincie Milano má 3 839 tis. obyvatel, tzn., že dalších 235 tis. obyvatel aglomerace je na sousedním území.

V severozápadní části si konkurují potenciálem i vzdáleností blízka centra Como a Varese ovládající oblast severoitalských jezer.

V jižní části oblasti se projevuje význam aglomerace Piacenza, jejíž centrum již náleží oblasti Emilia-Romagna.

Správní centra Cremona a Mantova na jihovýchodě území jsou relativně slabá.

Podstatná část obyvatel oblasti je koncentrována v západní části území v okruhu cca 50 km od Milána, který zahrnuje mimo výše zmíněného Bergama řadu dalších lokálních aglomerací.

V alpské části Lombardie na severovýchodě chybí významnější regionální centra. (Tab. č. 5)

Belgie (11 provincií)

Území dominují dvě blízké aglomerace Brussel a Antwerpen vzdálené cca 50 km, doplňované Gentem ovládající severozápadní část území.

Agglomerace Leuven je v podstatě součástí metropolitního regionu Bruselu, stejně jako další poměrně velká města Mechelen a Aalst.

Agglomerace Liege (velikostně 5.) stejně jako Verviers jsou součástí

Tab. č. 6

BELGIE		aglomerace			město			provincie
		tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	
1	Brusel	1 774			1 006	161	6 248	Brusel
2	Antwerpen	580			456	205	2 224	Antwerpen
3	Charleroi	360			200	102	1 961	Hennegau
4	Gent	300			230	156	1 474	vých. Flandry
5	Liege *	300			184	69	2 667	Liege
6	Kortrijk **	210			74	80	925	záp. Flandry
7	Hasselt	180			69	102	676	Limburg
8	Brugge	160			117	138	848	záp. Flandry
9	Namur	140			106	176	602	Namur
10	Mons	130			91	146	623	Hennegau
11	Leuven ***	120			92	57	1 614	Brabant
12	Tournai **	100			68	214	318	Hennegau
13	Ostende	90			69	38	1 816	záp. Flandry
14	Verviers *	90			53	33	1 606	Liege
15	Roeselare	90			56	60	933	záp. Flandry
	Turnhout	80			38	56	679	Antwerpen

Poznámka: * součást metropolitního regionu Aachen – Liege – Maastricht

** součást metropolitního regionu Lille – Roubaix – Kortrijk

*** součást metropolitního regionu Brussel

Tab. č. 7

MAĎARSKO		aglomerace			město			župa
		tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	
1	Budapest	2 588			1 716	525	3 269	Budapest
2	Miskolc	310			180	247	729	Borsod-Abanj Zemplén
3	Debrecen	300			205	462	444	Hajdu-Bihar
4	Szeged	250			161	281	573	Csongrád
5	Pecz	190			157	163	964	Baranya
6	Győr	180			129	175	737	Győr-Moson Sopron
7	Nyiregyhaza	160			117	274	427	Szabolcs Szatmár-Bereg
8	Kecskeméth	140			107	321	333	Bács-Kiskun
9	Szekesfehervár	140			104	171	608	Fejér
10	Tatabánya	135			72	91	791	Komarom Esztergom
11	Szombathely	130			81	97	835	Vas
12	Békéscsaba	130			67	194	345	Békés
13	Veszprém	130			60	127	472	Veszprém
14	Szolnók	120			76	187	406	Jász-Nagykun Solnók
15	Zalaegerszeg	90			61	100	610	Zala
	Nagykanizsa	80			52	148	351	Zala

významného evropského přeshraničního regionu ALMA (Aachen – Liege – Maastricht) a aglomerace Kortrijk a Tournai jsou součástí přeshraničního regionu Lille – Roubaix – Kortrijk.

Rovněž aglomeraci Mons lze považovat za součást přeshraničního regionu zahrnujícího francouzskou oblast Valenciennes – Maubeuge.

Vzhledem k malé vzdálenosti re-

gionálních center mají sama relativně omezené působení, v důsledku značné hustoty osídlení se však většinou jedná o větší populační potenciál.

Velmi slabě osídlená provincie Luxemburg částečně spadáje k hlavnímu městu sousedního Lucemburska. (Tab. č. 6)

Maďarsko (20 žup)

Správní struktura je velmi rozdrobená. Silnější aglomerace jsou soustředěny na severovýchodě země (Miskolc, Debrecen, Nyiregyháza) a jihozápadně hlavního města Budapešti (Győr, Szekesfehervár, Tatabánya, Veszprém).

V jižní části území s velmi nízkou urbanizací dominují Szeged, Pécz,

Tab. č. 8

ČESKÁ REPUBLIKA		aglomerace		město			kraj	
		tis. obyv.	km ²	obyv. na km ²	tis. obyv.	km ²		obyv. na km ²
1	Praha	1 388	2 016	689	1 160	496	2 339	Praha
2	Ostrava	642	809	794	315	314	1 003	Moravskoslezský
3	Brno	515	1 171	440	373	230	1 622	Jihomoravský
4	Hr. Králové – Pardubice	305	1 127	271	97+91	106+78	1 022	Královéhradecký Pardubický
5	Ústí nad L. – Teplice *	290	845	343	95+72	94+105	839	Ústecký
6	Plzeň	280	1 037	270	165	125	1 320	Plzeňský
7	Olomouc-Prostějov	270	1 050	257	103	103	1 000	Olomoucký
8	Chomutov* – Most	230	820	280	71+68	56+87	972	Ústecký
9	Liberec-Jablonec	215	760	283	98	106	925	Liberecký
10	České Budějovice	180	890	202	98	56	1 750	Jihočeský
11	Zlín	155	560	277	80	119	672	Zlínský
12	Karlovy Vary	150	678	221	52	59	881	Karlovarský
13	Cieszyn/Č. Těšín – Třinec**	140			60+38	34+85	824	Moravskoslezský Bielsko-Biala
14	Kolín-Kutná Hora	130	733	177	30+22	35+33	765	Středočeský
15	Mladá Boleslav *	105	267	393	48	40	1 200	Středočeský
16	Opava	105	345	304	60	91	659	Moravskoslezský

Poznámka: * Teplice vč. Dubí a Krupky, Chomutov vč. Jirkova, Mladá Boleslav vč. Kosmonos

** jen rozloha českých měst

Kecskeméth). Poměrně dobré je rozložení nižších regionálních center, která jsou ve většině případů administrativními centry žup.

Agglomerace na jihovýchodním obvodu přesahují svým významem na území sousedních zemí (Rumunsko, Srbsko).

Makroregionální vliv hlavního města Budapešti přesahuje na území jižního Slovenska. Naopak severozápadní část území spadá k hlavnímu městu Rakouska Vídní. (Tab. č. 7)

Česká republika (14 krajů)

Rozložení čtrnácti správních center je poměrně rovnoměrné. Jedinou výjimkou je v podstatě dvojměstí Hradec Králové-Pardubice. Obě krajská města však mají relativně se nepřekrývající spádové území. (Tab. č. 8)

Středočeský kraj má svůj správní úřad na území hlavního města Prahy, největší středočeské město Kladno je součástí Pražského metropolitního regionu. Jeho aglomerace nedosahuje velikosti 100 tis. obyvatel.

Patnáct aglomerací doplňují mimo krajských center středočeské aglomerace Kolín – Kutná Hora a Mladá Boleslav, severočeská aglomerace Chomutov – Most a moravsko-slezská

aglomerace Opavy. V případě zařazení přeshraniční aglomerace Cieszyn – Český Těšín by ta měla v patnáctce Opavu nahradit.

V souboru patnácti aglomerací pochopitelně nemůže být zařazena Jihlava, neboť i při velkorysém vymezení tato „aglomerace“ dosahuje jen 70 tis. obyvatel. Společná aglomerace s Havlíčkovým Brodem by sice umožnila překročení stotisícové velikosti, vzhledem k charakteru mezilehlého území se však jedná o značně vybočující přístup.

V ČR se v několika případech vyskytují dvoujaderné aglomerace.

Za ty lze považovat případy, že druhé jádro má populační potenciál větší než polovinu jádra prvního.

Nejznámějším příkladem je Hradecko-pardubická aglomerace, jejíž obě centra jsou po vytvoření 14 krajů krajskými městy.

Dále lze v tomto souboru uvést:

- Ústí nad Labem – Teplice, kde jádrové území Teplic v podstatě zahrnuje blízká města Dubí a Krupku,
- Chomutov – Most, kde města Chomutov a Jirkov vytvářejí společně jedno jádro,
- Kolín – Kutná Hora (další dvě města v této aglomeraci Poděbrady a Nymburk téměř dosahují poloviny počtu obyvatel Kolína),

– v případech aglomerací Liberec – Jablonec nad Nisou a Olomouc – Prostějov je výrazná dominance hlavního centra, i když populační potenciál druhého „jádra“ je přibližně poloviční.

Mimo velikosti je důležitým faktorem i poloha centra v regionu.

Vzdálenost „českých“ krajských měst a dalších center aglomerací od hlavního města Prahy je:

České Budějovice	140 km
Hradec Králové	112 km
Chomutov	96 km
Jihlava	123 km
Karlovy Vary	133 km
Kolín	56 km
Liberec	102 km
Mladá Boleslav	55 km
Pardubice	104 km
Plzeň	94 km

vzdálenost aglomeračních center od Brna je:

Jihlava	93 km
Olomouc	78 km
Zlín	96 km

a od Ostravy je:

Olomouc	93 km
Opava	35 km
Český Těšín	29 km
Zlín	104 km

Makroregionální vliv hlavního města Prahy zasahuje do všech českých krajů a do kraje Vysočina, který má velmi slabé regionální centrum a proto části území spádují i k jiným krajským městům (České Budějovice, Pardubice, Brno). Krajské město Jihlava převážně spáduje do Prahy.

Velmi autonomní vůči Brnu i Ostravě je Olomoucko.

Rozložení patnácti nejvýznamnějších center (a Jihlavy jako krajského města) ve vztahu k obsluze území je velmi dobré.

Problémem aglomerací je v řadě případů velmi slabé spádové území, problémem osídlení ČR je nízký potenciál dalších regionálních center nebo jejich absence v některých krajích. Týká se to zejména jihozápadního pohraničí a česko-moravského pomezí.

Ze sledovaných pěti „zemí“ má ČR nejvyrovnanější strukturu regionálních aglomerací i nejrovnoměrnější rozmístění center této úrovně.

Za jediné centrum s přeshraniční působností lze považovat Cieszyn – Český Těšín. Ostrava sice leží blízko hranic, avšak jihopolské metropolitní regiony Katowic a Krakowa jsou výrazně silnější.

Na jižní Moravě se uplatňuje makroregionální působnost Vídně, která je řádově silnější metropolí než Brno.

Nejvýznamnější rozdíly v osídlení porovnávaných zemích jsou mimo intenzity zalidnění, která je dána historickým vývojem ve vymezení regionů (aglomerací) a správních území měst. V období po 2. světové válce došlo v Maďarsku a České republice k rozšiřování správního území měst připojováním okolních sídel. V České republice tento proces zaznamenal druhou vlnu po roce 1970.

V případě porovnání aglomerací České republiky a Bavorska nejsou hodnoty příliš rozdílné, z patnácti aglomerací však v České republice devět nedosahuje zalidnění 300 obyv./km², kdežto v Bavorsku většina aglomerací (jedenáct) tuto hodnotu převyšuje (u čtyř nebylo vymezení k dispozici).

V případě velikosti měst (bez hlavních měst) vykazují největší územní rozsah a tím nejnižší zalidnění:

- města maďarská (330 – 940 obyv./km²)
- před městy v České republice (670 – 1750 obyv./km²)

následují města

- bavorská (710 – 2640 obyv./km²)
- belgická (600 – 2670 obyv./km²)
- lombardská (750 – 2820 obyv./km²)

Zde je patrné, že v zemích nepostižených v 2. polovině 20. století deformovaným „plánováním“ je i přes rozdíly v hustotě zalidnění (Bavorsko vs. Lombardie) pojmání města obdobné. Větší počet relativně silných měst v metropolitních regionech ani v aglomeracích nižšího řádu není v Bavorsku a dalších západních zemích problémem koordinace regionálního rozvoje.

V České republice a Maďarsku došlo ve 2. polovině 20. století k výrazné podpoře rozvoje měst (rozsáhlá panelová sídliště) a tím i ke zrychlování vylidnění venkovských oblastí. Ke stagnaci, resp. poklesu obyvatel často došlo i v příměstském území velkých měst. Po roce 1990 se situace v těchto zemích zásadně změnila, výsledkem je spontánní až chaotická suburbanizace. Tento vývoj je v podstatě „podporován“ i absencí regionálního plánování, resp. nedostatečností legislativních a ekonomických nástrojů.

Podstatná část aktivit zemí či jejich částí je soustředěna do urbanizovaných území. Ve středoevropských podmínkách se výrazně nemění ani jejich územní rozsah či populační potenciál. Dochází spíše ke změnám v rámci jednotlivých „areálů“ spočívajících (s různou dynamikou) v posilování příměstských území na úkor jádrových měst. Vymezování metropolitních regionů (aglomerací) a monitorování jejich vývoje je významnou součástí rozvojových koncepcí republikové i regionální úrovně. Alespoň pro mezinárodní srovnání by bylo žádoucí se opět (po více než 10 letech) touto problematikou komplexně zabývat.

*Ing. arch. Milan Körner, CSc.
AURS, s.r.o.*

Literatura:

1. Eurostat
2. The World Gazetteer 2004 (Metropolitní areály)
3. Aktuel 2004 – Länderlexikon
4. Raumordnungsbericht 1993 (Deutschland)
5. www.bay-landkresitag.de
6. www.statbel.fgov.be
7. ISTAT 2004
8. Koncepce územního rozvoje ČR, Terplan 1992
9. Podklady pro PÚR – Urbanizační oblasti a osy, AURS 2004
10. Podklady pro PÚR – Mezinárodní souvislosti, AURS 2005

Grafický doprovod článku: autor.